

Особливості тактичної побудови гри провідних європейських футбольних клубів

Стрикаленко Є.А.

Херсонський державний університет

Анотація:

Проаналізовано існуючі тактичні стилі ведення гри у футбол в провідних чемпіонатах Європи гравцями високого класу. Визначені пріоритетні напрямки тактичної побудови гри в різних клубах та викреслені фактори, що впливають на вибір тактики на кожну окрему гру. Тактичні дії команд високого класу суттєво відрізняються в залежності від тактичної побудови гри команди суперника. При виборі ефективної тактики на гру необхідно враховувати низку факторів. В сучасному футболі вирішальну роль в підсумковому результаті гри відіграє вдало підібрана тактична побудова та система розташування гравців на футбольному полі.

Стрикаленко Є.А. Особенности тактического построения игры в ведущих европейских клубах. Изучены тактические стили ведения игры в футбол в лучших чемпионатах Европы игроками высокого класса. Определены приоритетные направления тактического построения игры в разных клубах и исследованы факторы, которые влияют на выбор тактики на каждую отдельную игру. Тактические действия команд высокого класса существенно отличаются в зависимости от тактического построения игры команды соперника. При выборе эффективной тактики на игру необходимо учитывать ряд факторов. В современном футболе решающую роль в итоговом результате играет удачно подобранное тактическое построение и система расположения игроков на футбольном поле.

Strikalenko E. A. The peculiarities of technical construction of game in leading Europe football clubs. The article deals with the tactical styles of running football in the best championships of Europe by the highly qualified players. The directions of tactics constructing of the game in different clubs are defined, the factors which influence on the choice of the tactics of each game are researched. Tactical actions of teams of a high class essentially differ depending on tactical construction of a play of a team of the contender. At a choice of efficient tactics on a play it is necessary to take into account a line of factors. In the modern football the main role in summary outcome is played with successfully fitted tactical construction and a system of an arrangement of players on a football field.

Ключові слова:

футбол, тактика, стилі гри, футбольні школи.

футбол, тактика, стиль игры, футбольная школа.

football, tactics, style of football, football-school, Italian series A, England and Spanish prime leagues, bundesleague.

Вступ.

На сьогоднішній день футбол є однією з найбільш популярних спортивних ігор Європі та всього світу.

Високий рівень розвитку сучасного футболу потребує вирішення проблем організації навчально-тренувального процесу, використання найбільш досконалих форм, методів і засобів тренування [4].

На думку П.М. Казакова, Г.А. Лисенчука, В.В. Солломонко, А.М. Зеленцова, В.М. Шамардіна футбол характеризується гармонійною наступальною та оборонною потужністю команд, зміцненням взаємозв'язку між атакою та обороною. Саме тому на думку фахівців особливу увагу треба приділяти техніко-тактичній майстерності футболістів, яка визначається великою кількістю прийомів і є базою для ефективної змагальної діяльності [2]. В змаганнях найвищого рівня перемагає команда в арсеналі якої є значна кількість різних тактичних комбінацій та взаємодій.

Аналіз вітчизняної літератури з футболу показав, що безперервно зростаюча конкуренція на міжнародній спортивній арені покладає на фахівців завдання, щодо розробки нових теоретичних положень тактики гри, принципів ведення спортивної боротьби в футболі [2, 3].

Тенденції розвитку сучасного футболу свідчать про те, що тактична підготовка гравців стала провідною поміж інших видів підготовки спортсменів, оскільки визначає їх цільову спрямованість і зміст роботи, конкретизує функціональні обов'язки футболістів у команді в різних ігрових ситуаціях, сприяє слушності вибору системи гри, визначає параметри моделей команд.

Тактика є основним змістом всієї ігрової діяльності під час зустрічі. Вдало вибрана тактика боротьби проти конкретного суперника сприятиме досягненню успіху, а невдало підібрана тактика або не реалізована

в ході матчу за звичай приводить до поразки.

Вміння правильно вирішувати задачі нейтралізації суперників і успішне використання власних можливостей в атаках характеризується тактичною зрілістю як команди в цілому, так і її окремих гравців. Команда може досягти успіху тільки при добре організованих і обов'язково активних діях всіх футболістів в нападі та в захисті.

Тенденція розвитку сучасного футболу в світі вимагає від тренерів постійного пошуку нових, більш досконалих тактичних комбінацій та взаємодій, тому проведення аналізу тактичної побудови гри футболістів високого класу на сьогоднішній день є актуальним.

Робота виконана за планом НДР Херсонського державного університету.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета дослідження полягає в аналізі тактики футбольних команд високого класу.

Виходячи з мети дослідження перед нами були поставлені наступні завдання:

визначити тактичну побудову гри футбольних команд англійської та іспанської прем'єр ліг, німецької бундеслиги та італійської серії А, як в захисті так і в нападі;

порівняти командні тактичні взаємодії, стилі та системи гри футболістів різних клубних чемпіонатів;

Для вирішення поставлених завдань нами були використані наступні *методи дослідження*: аналіз відеозаписів ігор, методика дослідження тактичної побудови гри футболістів.

Організація дослідження. В ході проведення експерименту ми вивчили особливості гри провідних європейських футбольних клубів. Так ми записали та проаналізували ігри команд англійської прем'єр ліги, німецької бундеслиги, італійської серії А, та іспанської

прем'єр ліги. При вивченні особливостей використання різноманітних тактичних схем протягом гри нами були проаналізовані по чотири матчі кожної команди з суперниками, які використовують різні стилі та схеми гри. Аналізуючи досягнення клубів, які прийняли участь в дослідженні зазначимо, що футболісти найвищу спортивну кваліфікацію. Це пов'язано з тим, що по-перше більшість футболістів є членами різних провідних національних збірних країн світу; по-друге серед основних досягнень більшості клубів є фінали та півфінали провідних клубних європейських турнірів – Ліга чемпіонів та кубок УЕФА. Також всі вони займають провідні позиції в національних чемпіонатах своїх країн. По-третє практично в усіх клубах головними тренерами є провідні спеціалісти з футболу, які як керівники команд досягали суттєвих висот у сучасному футболі. Що практично неможливе без знання сучасних тактичних стилів та схем ведення гри.

Так в ході дослідження ми проаналізували тактику гри 12 команд провідних елітних чемпіонатів. Загальна кількість проаналізованих ігор становить 48 ігор в яких прийняло участь понад 150 футболістів.

Для визначення тактичної побудови гри ми проаналізували особливості групових та командних тактичних взаємодій, стилі ведення гри, тактичних схем, які найчастіше використовують команди, системи за якими гравці переміщуються по футбольному полю. Аналізуючи відеозаписи ігор ми досліджували кількість атак виконаних поступовим нападом, (через центр, за допомогою флангів, по всій ширині полі) та швидким проривом.

На думку фахівців, у світі існує кілька стилів гри. Серед яких найбільш розповсюдженими в Європі є шотландський стиль гри в якому застосовується численна кількість коротких передач (на 5 – 10 м) та англійський стиль ведення гри який навпаки ґрунтується на довгих сильних передачах (понад 30 м), переважно високих і напіввисоких.

На основі класичних стилів гри відбулись і певні модифікації, які знайшли відображення в різних футбольних школах: австрійській, чеській, угорській, латинській, південноамериканській та середньоевропейській.

Досліджуючи тактичні системи гри у футбол зазначимо, що кожна тактична система має свої певні специфічні ознаки до яких відносяться розташування гравців, способи та форми ведення гри, а також функції гравців. Основним фактором, який впливає на розвиток будь-якої спортивної гри, є боротьба між нападом та захистом. Саме ця боротьба і стимулює постійний розвиток тактики гри у футбол.

Серед тактичних схем гри в Європі домінуючими є система гри «1+4+3+3», яка передбачала перебудову середньої лінії та лінії нападу завдяки переходу одного нападаючого в середню лінію. Наявність трьох гравців в середній лінії дозволяє активно включати в атаку не менше двох з них. Не слід також забувати, що суперники не знають заздалегідь, які саме гравці середньої лінії підключаються до нападу. Це вносить елемент несподіваності в дії нападаючих тим самим ускладнюючи організацію захисту. Крім того, збіль-

шується можливість забезпечення страховки крайніх захисників при їх підключенні до атаки. Також при використанні даної системи один з центральних захисників отримає можливість активно втручатись в нападаючі дії команди. Паралельно з цим більшість команд використовують також системи гри «1+4+4+2». При грі за даною системою гравців розташовуються в три лінії: лінія захисту з чотирьох гравців, середня лінія – також з чотирьох гравців і лінія нападу – з двох гравців. Вільні зони атаки заповнюються гравцями середни поля, які безперервно змінюють напрямки атаки та ускладнюють тим організацію захисту, а також крайні захисники. При найменшій можливості центральні захисники також підключаються до атаки. Також особливості даної системи полягають в тому, що середня лінія складається вже з чотирьох гравців, більш рівномірно розподілені навантаження між гравцями середньої та захисної лінії. При зміцненні середньої лінії відбувається концентрація гравців в середині поля. Дії захисників, які можуть перейти на зонну гру в захисті, стають більш мобільними та маневреними. Це обумовлюється тим, що в любий момент переміщення двох-трьох гравців передньої лінії суперників завжди буде знаходитись під контролем чотирьох захисників. Також в даній системі кількість «чистих» форвардів зменшується до двох, проте збільшується кількість футболістів, які активно приймають участь в атаках до п'яти-шести. Гравці мають змогу імпровізувати не лише тільки індивідуально, а й колективно, що робить несподіваним для суперника розвиток подій та дозволяє варіювати тактикою гри.

Результати дослідження.

При вивченні тактичних взаємодій, стилю та систем гри в англійській прем'єр ліги ми спостерігали за діями команд «Манчестер Юнайтед», «Ліверпуль» та «Челсі».

Особливості тактики гри команди англійської прем'єр ліги представлені в таблиці 1.

Тактика гри команди англійської прем'єр ліги будується за рахунок поступового нападу або позиційного нападу. Відсоток атак, які виконуються за рахунок швидкого нападу складає всього 15 – 20 %. Відносно територіальної побудови нападу, слід зазначити, що англійські футбольні клуби в більшості випадків проводять свої атаки за рахунок флангів (50 %) значно менша кількість атак будується через центр та по всій ширині футбольного поля. Відсоток атак в основі яких є різні комбінації становить в середньому – 40 %. Це пов'язано з тим, що більшість атак в англійській прем'єр лізі виконуються за рахунок індивідуальних тактичних дій футболістів – 60 %.

Тактика гри команди англійської прем'єр ліги будується за рахунок поступового нападу або позиційного нападу. Відсоток атак, які виконуються за рахунок швидкого нападу складає всього 15 – 20 %. Відносно територіальної побудови нападу, слід зазначити, що англійські футбольні клуби в більшості випадків проводять свої атаки за рахунок флангів (50 %) значно менша кількість атак будується через центр та по всій ширині футбольного поля. Відсоток атак в основі яких є різні комбінації становить в середньо-

Показники тактичної побудови гри команди англійської прем'єр ліги

Тактичні взаємодії		«Манчестер Юнайтед»	«Челсі»	«Ліверпуль»
В нападі	Швидкий напад, %	17	25	11
	Поступовий напад, %	83	75	89
	По флангам, %	60	51	39
	По всій ширині поля, %	18	28	37
	Через центр, %	22	21	24
	Комбінаційний напад, %	35	43	41
В захисті	Індивідуальні тактичні дії, %	65	57	59
	Персональний захист, %	47	40	46
	Зонний захист, %	33	42	29
	Комбінований захист, %	20	18	25
	Штучне положення «поза грою», %	7	4	6
В захисті	Страховка, %	35	31	41
	Індивідуальні тактичні дії, %	48	46	51

Таблиця 2.

Показники тактичної побудови гри команди іспанської прем'єр ліги

Тактичні взаємодії		«Барселона»	«Реал»	«Севілья»
В нападі	Швидкий напад, %	21	16	22
	Поступовий напад, %	79	84	78
	По флангам, %	18	16	29
	По всій ширині поля, %	43	38	40
	Через центр, %	39	46	31
	Комбінаційний напад, %	67	74	56
В захисті	Індивідуальні тактичні дії, %	33	26	44
	Персональний захист, %	22	26	31
	Зонний захист, %	27	34	19
	Комбінований захист, %	51	40	50
	Штучне положення «поза грою», %	12	10	11
В захисті	Страховка, %	42	44	38
	Індивідуальні тактичні дії, %	33	26	41

му – 40 %. Це пов'язано з тим, що більшість атак в англійській прем'єр лізі виконуються за рахунок індивідуальних тактичних дій футболістів – 60 %.

Така тактична побудова гри в нападі зумовлена рядом факторів серед яких одними з основних є кліматично-географічні умови (більшість матчів відбуваються при поганих погодних умовах), індивідуальні можливості футболістів (практично всі нападники характеризуються атлетичною статуєю, високим зростом та відмінним вмінням грати головою).

Відносно тактичних дій в захисті відмітимо, що в іграх команд, яких ми досліджували, домінуючим є персональний захист (44 %), зонний та комбінований захист використовувався лише в 34 % та 21 % відповідно. Також необхідно відмітити, що під страховку гравців лінії захисту відбувалась лише в 35 % випадків всіх захисних дій, а домінуючим є використання футболістами індивідуальних можливостей.

Отримані результати дослідження дозволяють стверджувати, що стиль гри, який використовується командами англійської прем'єр ліги носить атлетичний характер, якому притаманна велика кількість силової боротьби, гра футболістів в більшості випадків має індивідуальний характер. Змагальній діяльнос-

ті гравців характерні швидкісний футбол з великою кількістю довгих передач, ударів по воротах з різних відстаней та безкомпромісна боротьба на кожному клаптику майданчика. Все це повністю співпадає з вимогами англійському стилю гри у футболу.

Особливості тактичної побудови гри команди іспанської прем'єри представлені в таблиці 2.

Досліджуючи тактичну побудову ігор команд, які грають в іспанському чемпіонаті зазначимо, що в 20 % випадків в нападі використовується швидке переведення м'яча на половину суперника, що знаходить відображення в швидкому прориві.

Проте в сучасному футболі гравці повертається в захист доволі швидко, тому 80 % атак все ж таки відбуваються за рахунок поступового нападу. Аналізуючи відсоток використання позиційного нападу видно, що найбільш часто футболісти використовують напад по всій ширині поля (40 %) та через центр (39 %). Використання ж флангових атак відбувається доволі рідко (21 %) і має спонтанний характер.

Дослідження групових тактичних дій футболістів високого класу іспанської прем'єри показало, що практично у всіх команд домінуючим є використання комбінаційного нападу (66 %) з великою кількіс-

тю складних взаємодій. Індивідуальні тактичні дії складають лише 33 % і пов'язані з швидкістю переміщень, відкриванням, відволіканням суперника та індивідуальною тактичною майстерністю при роботі з м'ячем.

Аналіз захисних дій футбольних клубів іспанської прем'єри довів, що пріоритетним є комбінований захист (47 %), який поєднує два інших способи захисту. Відсоток використання позиційного та зонного захисту практично однаковий і становить 27 % та 26 % відповідно. Також встановлено, що захист команд в більшості випадків відбувається за рахунок підстраховки гравців задньої лінії, а саме центральним захисником. Проведення захисту за рахунок індивідуальних тактичних дій відбувається лише тільки в 30 % випадків.

Отримані результати вказують, що іспанський футбол носить більш комбінаційний характер з використанням значної кількості передач, як в середині поля, на незначну відстань, так і через все поле для організації швидкого нападу. Також необхідно відмітити перевагу командної організації гри над індивідуальною, що підтверджується високим відсотком проведення атак за рахунок використання всієї ширини поля. Все це стає можливим завдяки наявності в командах гравців з філігранною технікою володіння м'ячем, що дає змогу виконувати складні тактичні комбінації. В цілому нами було встановлено, що іспанським футбольним клубам притаманний стиль латинської футбольної школи.

Особливості тактичної побудови гри команди німецької бундеслиги представлені в таблиці 3.

Аналізуючи тактичні дії гравців німецької бундеслиги, зазначимо, що п'ята частина всіх атак відбувається за рахунок швидкого нападу, який в більшості випадків будується на довгих передачах через все футбольне поле. Позиційний напад складає 80 % всіх атакуючих дій команд даної ліги. При чому поступовий напад доволі часто (40 %) відбувається за рахунок центральної частини футбольного поля. Використання ж флангових атак спостерігалось лише тільки в 25 % всіх проведених наступальних дій. Спостереження за груповими та індивідуальними тактичними діями показало, що використання різноманітних комбінацій за участю двох, трьох, або чотирьох гравців відбувалось в 37 % випадків. Велика кількість атакуючих дій відбувалась за рахунок індивідуальної майстерності гравців з притаманним їм атлетичним, іноді навіть жорстким, силовим варіантом проходження до воріт суперника.

Тактична побудова гри футбольних клубів німецької бундеслиги базується на використанні практично всіх трьох способів командного тактичного захисту – персонального (32 %), зонного (38 %), комбінованого (30 %). Це обумовлюється тим, що більшість команд в захисній лінії використовують одного або двох опорних захисників, що в якості невдалої спроби створення штучного положення «поза грою» може привести до виходу нападника ввіч на ввіч з воротарем.

Дослідивши особливості тактичних дій команд, що грають в німецькій бундеслизі зазначимо, що практично всім командам притаманний силовий та швидкісний футбол з дещо навіть жорстким веден-

ням ігрових дій. Всі команди відзначаються непоступливим характером, що відображається в наявності великої кількості сутичок під час змагань. Відзначимо збалансовану гру всіх ліній від захисної до атакуючої. В ході гри команди використовують практично однаково все футбольне поле з незначним домінуванням атак по центру. Також слід зазначити, що в футбольних клубах даної ліги привалює індивідуальний стиль ведення ігрових дій, як в захисті, що, на нашу думку, обумовлено агресивним та силовим стилем ведення гри. Встановлено, що клуби німецького чемпіонату характеризуються середньоєвропейської школою футболу з англійським стилем гри.

Особливості тактичної побудови гри команди італійської серії А представлені в таблиці 4.

Вивчаючи особливості тактичних взаємодій гравців команд італійської серії А ми встановили наступне: практично всі атаки футбольні клуби даної країни будують за рахунок поступового нападу (швидкий напад спостерігався лише тільки у 15 % всіх проведених атак); більшість атак проводилась з використанням всієї ширини футбольного поля з незначним переключенням на флангові атаки.

Групові тактичні взаємодії в більшості випадків відбувались з використанням значної кількості комбінацій до складу, яких входять короткі передачі. Відповідно до такого стилю ведення гри команди мають великий відсоток часу контролю над м'ячем. Використання індивідуальних тактичних дій спостерігалась в 25 % випадків нападу.

Групові тактичні взаємодії в більшості випадків відбувались з використанням значної кількості комбінацій до складу, яких входять короткі передачі. Відповідно до такого стилю ведення гри команди мають великий відсоток часу контролю над м'ячем. Використання індивідуальних тактичних дій спостерігалась в 25 % випадків нападу.

Відносно тактичних взаємодій в захисті зазначимо, що практично в усіх командах спостерігається тенденція домінування комбінованого командного захисту (55 %), зонний захист спостерігався в 31 % випадків всіх командних тактичних дій, а менше всього використовується в італійському чемпіонаті персональний захист.

Аналіз групових та індивідуальних тактичних дій довів, що в захисті футболісти активно використовують підстраховку (60 %), а індивідуальні тактичні дії навпаки зустрічаються не так часто лише в 19 % випадків.

Узагальнюючи особливості тактичних взаємодій команд італійської серії А зазначимо, що в нападі команди віддають перевагу поступовому нападу по всьому полю з великою кількістю комбінацій, а в захисті привалює комбінований захист з значною кількістю підстраховок. Взагалі італійський футбол характеризується значною кількістю коротких передач, чітким контролем м'яча на всьому футбольному полі, що обумовлюється наявністю футболістів з високою технічною підготовленістю. Наявність складних тактичних комбінацій говорить про те, що гравці італійських команд характеризуються високою тактичною

Показники тактичної побудови гри команди німецької бундеслиги

Тактичні взаємодії		«Баварія»	«Герта»	«Штудгарт»
В нападі	Швидкий напад, %	21	19	15
	Поступовий напад, %	79	81	85
	По флангам, %	27	24	22
	По всій ширині поля, %	35	33	34
	Через центр, %	38	43	44
	Комбінаційний напад, %	42	34	37
	Індивідуальні тактичні дії, %	58	66	63
В захисті	Персональний захист, %	31	28	36
	Зонний захист, %	38	43	33
	Комбінований захист, %	31	29	31
	Штучне положення «поза грою», %	3	3	5
	Страховка, %	27	34	22
В	Індивідуальні тактичні дії, %	53	52	63

Таблиця 4.

Показники тактичної побудови гри команди італійської серії А

Тактичні взаємодії		«Мілан»	«Інтер»	«Ювентус»
В нападі	Швидкий напад, %	11	14	19
	Поступовий напад, %	89	86	81
	По флангам, %	12	14	15
	По всій ширині поля, %	59	50	44
	Через центр, %	29	36	41
	Комбінаційний напад, %	77	75	66
	Індивідуальні тактичні дії, %	23	25	34
В захисті	Персональний захист, %	15	12	18
	Зонний захист, %	21	34	38
	Комбінований захист, %	64	54	44
	Штучне положення «поза грою», %	15	18	12
	Страховка, %	63	61	57
В	Індивідуальні тактичні дії, %	21	20	16

підготовленістю. Проте, з точки зору видовищності ігор, італійський чемпіонат поступається іншим чемпіонатам так, як в ньому захист домінує над нападом і результативність матчів невисока. Стиль гри команд італійського чемпіонату відноситься до латинської школи футболу.

Також невід'ємним є той факт що кожна з команд обирає ту чи іншу тактичну систему в залежності від особливостей гри команди суперника та умов проведення змагань (власний або чужий майданчик тощо). Тенденція сучасного футболу в Європі спонукає команди, тренерів та гравців використовувати більш комбінаційний та видовищний футбол.

Висновки:

Тактичні дії команд високого класу суттєво відрізняються в залежності від тактичної побудови гри команди суперника. При виборі ефективної тактики на гру необхідно враховувати низку факторів, головними серед яких є – можливості власної команди (антропометричні показники гравців, збалансованість команди, універсалізація гравців, рівень фізичної та технічної підготовленості, тощо), можливості команди суперника (особливості антропометрії суперників, стиль гри який проповідує команда суперник, рівень технічної та фізичної підготовленості, тощо) та від того де відбувається матч (на своєму або на чужому полі).

В сучасному футболі, коли рівень майстерності гравців практично однаковий вирішальну роль в підсумковому результаті гри відіграє саме вдало підібрана тактична побудова та система розташування гравців на футбольному полі.

Подальші дослідження передбачається провести в напрямку вивчення інших проблем тактичної побудови гри у футболі.

Література:

1. Зеленцов А.М. Уроки футболу / А.М. Зеленцов, В.В. Лобановський, В. Коуэрвер, В.Г. Ткачук. – К.: Олімпійська література, 1996. – 297 с.
2. Зеленцов А.М. Тактика и стратегия футбола / А.М. Зеленцов, В.В. Лобановский, В.П. Ткачук, А.И. Кондратьев. – К.: Олімпійська література, 1989. – 192 с.
3. Качетков А.П. Управление профессиональной командой по футболу / А.П. Качетков. – М.: Физкультура и спорт, 1999. – 283 с.
4. Соломонко В.В. Футбол / В.В. Соломонко, Г.А. Лисенчук, О.В. Соломонко. – К.: Олімпійська література, 1997. – 287 с.
5. Шамардин В.Н. Футбол: Метод. пособие / В.Н. Шамардин, В.Г. Савченко. – Днепропетровск, 1997. – 213 с.

Надійшла до редакції 24.09.2009р.
Стрикаленко Евгений Андреевич
strikalenko76@gmail.ua